

1936KO GERRAKO ARGAZKI EZEZAGUNAK

KOCH KEAREN ATZEKO ITZALA

Errepublikar hegazkinen eskudrila Ebroko frontean. Sigfrido Koch Bengoecheak tropa frankisten atzeguardian atera zituen argazkiak, bonbardaketak egiten zituen abiazio italiar eta alemaniarrari ere bai; baina 231 argazkiz osaturiko gerrako albuma ezkutuan eduki zuen.

Sigfrido Koch Bengoechearen senideek Donostiako San Telmo Museoari emandako argazki bildumetan, orain arte sekula argirik ikusi gabeko argazkiak daude. 1936ko Gerraren krudela suma liteke hildako gorputzetan, hegazkinen eta misilen orden perfektuan, eta kiskalitako eraikinen hezurduretan, Durango, Zornotza edo Gernikakoak kasu.

 URKO APAOLAZA AVILA

 SIGFRIDO KOCH BENGOCHEA / SAN TELMO MUSEOA

Argitaragabeko gerra zibileko argazkiak ez dira egunero topatzen, dokumentu historiko balioitsuak dira, 1936ko faxisten estatu kolpeak abiarazitako gatazka hartan gertatutakoa konprenitzeko oso lagungarriak. Horregatik, Sigfrido Koch Bengoechea (1908-1973) argazkilariaren sendiak 2019an Donostiako San Telmo museoari dohaintzan utzitako funtsaren zati batek arreta berezia merezi du: 1937an eta 1938an atzeguardia frankistatik hartutako 231 irudi, 80 urtez ezkutuan izandako album batekoak.

San Telmon ikusgai dira orain argazki ezezagun horiek, maiatza-

ren 23 arte zabalik den *Kearen eta lanbroaren artean* erakusketan. Juantxo Egaña eta Lee Fontanella komisarioen eskutik, gerrako argazki horiez gain, beste hainbat eduki paratu dituzte, garaiko aldizkari ilustratuak edo beste hainbat argazkilari ezagunen lanak kasu, Koch-en irudi horiek testuinguruan jartzeko. Erakusketak bi parte zeharo ezberdin ditu: gerrakoa bata, eta gerraostean egindako euskal irudi idilikoek osatutakoa bestea, *1948an País Vasco. Gipuzkoa*. liburuan argitaratuak. Nabaria da bien arteko aldea, "galdutako paradisu baten eta berreskuratutako paradisu baten artean dagoen distantzia ikustea" da helburua.

GERRAKO ALBUMA

1937ko apirilaren 29an Esteban Urkiaga *Lauaxeta* atxilotu zuten frankistek, olerkari ezagun eta *Gudari* aldizkariko zuzendaria. *La Petite Gironde*-ko korrespontsalei erakusten ari zen Gernikan egun batzuk lehenago bonbardaketak utzitako txikizioa. Cóndor Legioaren sar-raskiaren irudiak mundu osora zabaldu zituen nazioarteko prentsak egun horietan. Ekainaren 11n Lauaxeta Gasteizko Santa Isabel hilerrian fusilatu zuten.

Ingurumari horretan Sigfrido Koch Alemaniatic itzuli berria zen, bere familiarekin –aita kontsul alemana zen eta pasaporte diplomatiko orri esker erbesterratu ziren gerra lehertu zenean lurralde hartara denbora batez–. Gernikan, suak jandako eraikinak jaso zituen kamerarekin, baita Zornotzan, Galdakaon eta Durangon ere; gerra frontearen beste aldetik ordea, frankisten aldetik.

Ondoren argazki horiek ezkutatu egin zituen. Zergatik? Ez dakigu, baina bistan da deserosoak zirela beretzako: “Argazki horiekin ematen du galderak egiten ari dela etengabe”, dio museoko gidak egunotan antolatutako bisitetako batean.

Gerrako album original zaharkitua

ere ikus daiteke erakusketan, irudi guztiak erabat zuzen jarrita, baina kronologia eta geografia orden espezifikorik gabe. Herri suntsituez gain, *Burdinazko Gerrikoa*-ren irudiak daude, baita gorpu

Sigfrido tropa frankisten atzetik abiatzen da, askotan egun luzetako bidaietan, gerraren atzealde horren itzalak klik eta klik harrapatuz, nahiz eta ez dakigun zerk motibatu zuen horretara

fusilatuenak ere, Bilboko Artxandako bidean edo Derioko hilerrian: “Argazkilariak balaz txikitutako hormak erakusten dizkigu –azaldu zuen Egañak Kochen bizitza eta obraz emandako hitzaldian–.

Sigfridoren argazkiak dokumentu bakarra dira, denak batera testigantza paregabekoak”.

Atentzioa ematen dute Ebroko frontean abazio italiarrari eta bonbei ateratako argazkiek –1938an Donostiako Kursaal frankistek “etsaiari harrapatutako armen” inguruko erakusketan hartu zuen parte–, argiarekin gerra moderno eta futurista harrapatu nahi izan balu bezala. Izan ere, Sigfrido Kochek zenbait argazki hegazkin aleman eta italiarretatik atera zituen. Ze harreman zuen haiekin? Erantzuna konplexua da, bere eta bere familiaren biografiari erreparatuz behintzat.

“GAUETIK GOIZERA DENA ONDORATZEN DA”

Sigfrido Kochen aita, Willy Koch, XIX. mende amaieran iritsi zen Donostiara Alemania iparraldeko herri batetik eta Benjamin Resinesekin argazkilaritza teknikak ikasi ondoren estudioa ireki zuen Gipuzkoako hiriburuko Askatasunen hiribidean. Maria Magdalena Bengoechearekin ezkondua, lau seme-alaba izan zituzten eta argazkilari familia ezaguna bihurtu zen. Sigfridok ez ezik,

Erakusketa Donostiako San Telmo Museoa dago ikusgai eta bi atal oso desberdin ditu: bata gerrakoa, iluna bezain krudela (irudian), bestea gerraostekoa, Euskal Herri idilikoa adierazten duena, argazkilariak “galdutako paradisu bat berreskuratu” nahi izan balu bezala.

Ezker-eskuin eta goitik-behera: Gernika kiskalia izan ondoren, suntsipenaren ikuspegia; alemaniarren bonbak ordenean jarrita, gerra futurista baten erakusgarri, Ebroko frontearen; soldadu frankistak tanke errusiar baten aurrean bere gidari errepublikar ikaztuarekin; fusilatutakoak Bilboko hilerrian. Horma horretan tiroek utzitako zuloei ere irudiak atera zizkien Koch Bengoecheak.

bere anai-arrebek (Willy, Carmen eta Pablo), bilobek eta birbilobek ere egin dute ibilbidea lanbide horretan.

1936ko irailaren 13an nafar erreke-teak Donostian sartu zirenean, koch-tarren estudioa arpilatu zuten; familia osoa Alemanian erbesteraturik zegoen jadanik. Sigfridok –Iñaxi Arrutirekin ezkondua eta haurra izan berria– eguneroko antzeko zerbait idatzi zuen garai haietan, eta bere burua “apolitiko” gisa zuen arren, jatorri alemaniarra izateak konpromiso batean jarri zuela aitortzen du: “Gaur, joko zelai politikoan nahastuta aurkitzen dut nire burua, (...) munduak gurea zirudien eta gauetik goizera dena ondoratzen da”.

Koch familia ez zen frankista, are guxtiago nazien aldekoa –aitak errepresiotik ihesi zihoazenei lagundu zien–, baina bestalde, bere germanofilia nabarmena zen. Hala, euskal eta alemaniar aberriak maitatzea gauza bera

ziren argazkilariarentzat. 1937ko udaberri aldera Euskal Herrira itzuli zirenean, Sigfrido tropa frankisten atzetik abiatzen da, askotan egun luzetako bidaietan, gerraren atzealde horren itzalak klik eta klik harrapatuz, nahiz eta ez dakigun zerk motibatu zuen horretara. Hor ikusiko dugu alemanen hegazkine-tan igota edo Jose Varela jenerala erretratatzeko, haren eskaintza eta guzti.

Bigarren Mundu Gerran *Wehrmacht*-ak hiru anaiak errekrutatzen ditu nazien alde borrokatzeko ekialdeko frontearen eta Italian. Frontetik ihes egin, atxilotu, berriz ihes egin... Baionan bukatuko dute, erresistentziako kide baten etxean ezkutatuta, eta gerratik itzultutakoan, pistola bat koltxo azpian dutela lo egingo dute hiruek, errepresaliatuak izateko beldurrez: “70eko hamarkada erdialdean Urumea ibaian amaitu zuten arma horiek”, dio Egañak.

Sigfrido ez zen gerra argazkilaria, ezin dugu Robert Cappa baten mailan jarri. Bere argazkiak hotzak dira, “gordinak” akaso, Lee Fontanellak erakusketaren katalogoan idatzi bezala, baina ez ziren Gernikan gertatutakoaren gezur-harresia eraisteko sortu; horretarako George Steer kazetariaren kronikak edo Herbert R. Southworth historialariaren lanak ditugu. “Uste dut –jarraitzen du Fontanellak– Sigfrido Koch Bengoechea, bere lanaren bidez, nolabaiteko ordena ezartzen ari zela kaosean, baina ez dakit ziur gertaerak berak irrazionalak iruditu ote zitzaizkion, nahiz eta, gerra bat egotea deitoratu zuen”.

Erakusketa honek argazkilariaren bestelako ikuspegia ematen digu beraz, eta iradokitzen digu gerrako argazkien funtzio pertsonalago bat, agian askatzailea ere badena, kearen atzeko itzala islatzeraino. ●